

DE CE SCRIM

Scriem fiindcă avem un defect de vorbire: de câte ori deschidem gura, spunem ori măscări, ori tâmpenii. În primul caz ne alegem cu bătaie, iar în al doilea nu suntem lăsați să terminăm. Lesne de înțeles, în ambele cazuri este foarte frustrant. Deci ne-am gândit că este timpul să ne corectăm și să încercăm alte metode de comunicare cu contemporanii. Dacă nu reușim nici așa, cauza este doar lipsa noastră de experiență, deci cititorul trebuie să înțeleagă și ne încurajeze, recomandând cartea mai departe sau măcar cumpărând cartea în vrac (ne repetam, dar contextul este diferit). În orice caz, am fost curioși să cercetăm motivele altora care au scris și au umplut rafturile bibliotecilor de nu mai ai loc de ei: ei bine, motivele lor sunt adesea rizibile, întotdeauna subiective sau conjuncturale, în mod clar nu i-a amenințat nimeni cu moartea și, în concluzie, ar fi putut să aibă decența să se abțină. Nu este însă cazul nostru, care, după cum spuneam, avem justificări de natură medicală. În plus, lucrurile s-au precipitat recent: surorile medicale ne-au interzis categoric să ne mai trimitem bilețele, pe motivul subțire că agităm ceilalți pacienți.

Dar asta se întâmpla ceva mai demult... Între timp ne-a slăbit memoria, iar căutatul bilețelilor devenise un chin cotidian. Foarte adesea le-am rătăcit definitiv și am fost nevoiți să repetăm aceleași prostii. Pe de altă parte, într-o bună zi menajera s-a enervat rău și a țipat: *Da' de ce nu strângeți toate prostiile astea într-o carte, ca toată lumea?!*

DE CE CITIM

Nu citim, de unde ați mai scos-o și pe asta?! Titlul conține o eroare care va fi menționată în erata la ediția a II-a.

Suntem oameni normali și ne petrecem timpul la fel ca toți semenii noștri: metro, boulot, bistro, dodo. În pauze așteptam pensia și ne uităm la televizor. Întrebarea de ce ne uităm la televizor nu s-a pus încă, pentru că programul nu s-a terminat, bere e destulă și semințe se găsesc la nonstop.

În plus, cititul e riscant. Toată lumea știe că biblioteca din Alexandria a ars. Dar numărul cititorilor care au pierit în catastrofă e trecut sub tăcere. De ce? De ce Hamlet o trimite pe Ofelia la mănăstire și nu la bibliotecă, cum ar fi fost normal? Pentru că o iubea! De ce guvernul vrea să reînființeze bibliotecile comunale? Măi-ne probabil o să ne plătim impozitele acolo! Țineți minte *Numele Trandafirului*, filmul? Știți că a ars biblioteca mănăstirii și lucrurile s-au terminat prost. De ce peste tot în lume cărciumile sunt pline și bibliotecile sunt goale? Din instinct de conservare! De ce bibliotecile prosperă în special pe lângă școli și unități militare? Ei?! Pentru că cititul se face doar din obligație!

Nu în ultimul rând, cititul duce la slăbirea vederii. Problemele de vedere se rezolvă cu ochelari, iar ochelarii îți conferă un aspect de intelectual. Adică de om care citește. Aici e un cerc vicios pe care moda îl rezolvă cu eleganță și cheltuieli corespunzătoare. S-au inventat lentilele de contact și ochelarii de pus în păr. E adevărat că și imaginea intelectualului s-a transformat în consecință. S-au impus bigudiurile!

CUVÂNT ÎNAINTE

Ne vom ocupa de judecați în general și de judecățile *lor* în particular, întotdeauna insuficiente și adesea ne-necesare, măcar pentru faptul că nu avem nevoie de ele decât pentru amuzament ocazional; de infatuarea de a crede că putem spune ceva verificabil, în timp ce Socrate țipă la noi de două mii de ani să dăm un argument la orice argument; de faptul că nimeni nu știe pe ce se bazează cele trei principii ale logicii – deși nimeni nu le pune la îndoială –, despre care, din fericire, prea puțini știu; de faptul că metoda inducției, singura cunoscută ca generând altceva decât truisme și care te ajută să generalizezi elegant orice aiureală, este refutată de o bună bucată de vreme și nimeni n-a aflat; de faptul că, de îndată ce te încumeți dincolo de cele două silogisme aprobate de Aristotel, este mai bine să taci, dar este inuman; în sfârșit, de faptul că orice gândire sistematică eșuează sistematic în paradox. Și de cum se face că toate aceste neajunsuri nu afectează nicidecum apetitul general de a emite judecați neîntemeiate. Ba chiar dimpotrivă, am putea spune. Această carte este cel mai bun exemplu.

Autorii.

PREFAȚĂ

O prefață este un paradox, ne-a explicat mai demult Kierkegaard. Cu excepția anului 1844, când a publicat *Prefețe* și nimeni n-a mai scris o prefață, piața fiind saturată, prefețe s-au scris cu îndârjire fie din ignoranță, fie din rea-voință. Da, nu exagerăm dacă afirmăm că s-a ajuns ca fiecare carte să aibă o prefață. Oricât ar părea de straniu, s-au scris prefețe lungi, prefețe late, prefețe lungi și late, după posibilitățile și timpul fiecăruia. Aparent, în zilele noastre nu se poate face mare lucru pentru a stopa acest fenomen, stând probabil în natura umană să se promită ceva clar înainte, pentru ca mai încolo să se eșueze în lungi explicații confuze.

Paradoxul este evident: să presupunem că cititorul învață ceva parcurgând cartea (o prejudecată larg răspândită pe care o preluăm aici). Atunci el nu va înțelege concluzia cărții decât dacă a citit cu atenție cartea, de la cap la coadă (statistic, se poate arăta că există și astfel de indivizi). Înțelegerea concluziei este deci condiționată de înțelegerea conținutului și, dacă o prefață prezintă concluzii, atunci i-ar sta mai bine că postfață. Sau, dacă o prefață se presupune a fi o punte de legătură spre subiectul cărții, atunci locul său ar fi mai degrabă în conținutul cărții și nu în afara lui. Deci nu poate fi o punte de legătură și, ca urmare, este redundantă.

Pe scurt, fiindcă te vedem derutat și obosit deja, dragă cititorule, este fals să crezi că poți înțelege prefața unei cărți fără să-i citești conținutul. Dar după ce ai înțeles conținutul nu mai are niciun rost să citești prefața.

Ca să ieșim din paradox și să evităm acuzația că, iată, am scris o prefață dar nu vrem să recunoaștem, rugăm a se considera următoarele nuanțe esențiale.

Aceasta nu este o prefață în sensul obișnuit – este un surrogat. Titlul corect ar fi fost *Pre-prefața* sau *Anti-prefața*. Sau *Despre prefețe*, caz în care ar fi fost plasată la conținut. Dar rămâne aici sub acest titlu doar fiindcă cititorul tradițional s-a dedulcit la prefețe și, dacă n-o găsește la locul potrivit, se simte frustrat, trist, are apetit sexual scăzut, se sinucide și nu vrem să ne asumăm o asemenea responsabilitate. De fapt, nu vrem să ne asumăm niciuna.

Greu de imaginat, totuși, ce va face cititorul în lipsa unei prefețe adevărate. Buimac, se va repezi nervos la postfață pentru ajutor. Dar postfața lipsește în mod premeditat. Buimăceala va dura zile, ani poate, însă speranța noastră sinceră este că dragul nostru cititor, astfel încolțit, își va învinge temerile și va găsi într-un târziu drumul spre conținut.

Partea a II-a

$j&i$

În loc de cuprins

Capitolul 1

Despre citate

Motto: *Acordarea dreptului la vot pentru fiecare nu i-a făcut pe oameni mai înțelepți sau mai liberi mai mult decât creștinismul i-a făcut mai buni.*

H.J. Mencken

Jemanfu: Asta m-a întristat de-a binelea. Rețeta americană: o inocență ipocrită care seamănă uneori cu cinismul care are uneori haz. Nu știu de ce, dar mi-aduce aminte de bietul X [cenzurat]: Amestecă 200 de cuvinte și publică periodic rezultatul în speranța că o să treacă testul Turing. (V. mai jos „Alte exemple revelatoare“.)

Jemapel: Citatul zice așa: $A \leq B$. Te-a iritat asocierea? Ei bine, din text nu reiese nici că e de bine și nici că e de rău. Te lasă să judeci. Similaritatea îmi pare pertinentă, fiindcă *democrație* și *religie* au un punct comun: ideea de libertate.

– Mă deranjează rețeta: se ia un conector logic, se iau două pălării (A și B) etc. Uneori chestia reușește să surprindă. Alteori se obține fie o tautologie, fie un nonsens, și rezultatul poate fi dat prin tocător. În ultimul caz asocierea e pertinentă, dar niciuna din părți nu are relevanță. Cine crede că creștinismul face oamenii buni sau democrația îi face liberi? Ah, da, cei printre care e răspândită confuzia între instituție și exercițiu individual. (Dar ăia nu râd la glume de-astea! Sau ăia râd din orice?)

– Rețeta cu pălăriile A și B este foarte veche, foarte răspândită și se numește „analogie“. Exemplu clasic: *Te-ai îmbătat ca un porc*. Are, bineînțeles, limitele ei: atât timp cât compari mere cu pere și nicidecum pere cu elefanți, este fain. Dar eu aș categorisi citatele/maximele care nu-mi plac altfel: cele care seamănă cu o supă lungă și

au oarece aromă nedefinită și cele care seamănă cu o ciorbă groasă cu de toate. Ciorbele americane sunt rezonabile, au ceva abrupt și demn de reținut în ele, fiindcă autorii lor s-au abținut să citească autori francezi sau germani.

– (Alt exemplu clasic – *Iarna nu-i ca vara*. Nu pare analogie, dar nu contează prea tare.) Sigur că e veche, a funcționat foarte bine o perioadă îndelungată pe bătrânul continent, de multe ori cu o singură pălărie (rudă săracă, deh; conjectura: emigrația are motive metafizice, nevoia pălăriei B), reușind să spună chestii miștoace despre lucrurile din afara pălăriei. Metoda a evoluat cuminte, maturizându-se corect în perioada clasică și îmbătrânind senin în variante pedagogic academizante sau stupid manieriste. Iată însă că americanul mediu și pragmatic s-a întrebat pe ce principiu a fost scrisă impresionanta bibliografie pe care n-o va citi niciodată (nici europeanul n-o citește, dar nu e în chestiune). A înțeles, a inventat și a patentat (a treia zi) dispozitivul (device) de generat citate descris mai sus. Succesul e garantat de „mass production”: 250 de milioane de oameni sârguincioși, cu timp liber și acces la internet pot bate la cur 2 500 de ani de cultură chiar în condiții statistice extrem de vitrege (de ex. doar 0,1% din rezultate sunt lizibile). Pun pariu că deja mulți GB de foldere „Trash” sunt pline cu *Totul curge* sau *Iubește și fã ce vrei*, scoase din circuit pe criterii care ne scapă (prea scurte? lipsa poantei?). Procesul va fi denumit mai târziu de un român *Ma-re-a Mecanizare Stahanovistã a Culturii*.

Așa cum bine ai remarcat, problema e cu ce ne alegem noi doi. Căci tâmpeniile spuse pe malurile Senei, Tamisei sau Potomacului rămân fundamental tâmpenii, în ciuda diferențelor stilistice. Păi s-ar putea ca până la urmă tocmai astea (diferențele stilistice*) să conteze. Așa că: o anumită sistemă vecină cu înverșunarea mi se pare nepotrivită în domeniul producției de citate. Iar dacă, din nevoia de răgaz, atragi atenția producătorului că e tâmpit sau se repetă, el de obicei înțelege că nu e destul de harnic și-și sporește eforturile. În plus, alți 7 (concurența + militanții pentru libertatea de expresie

și cei de la dreptul la imagine**) vor tăbări pe tine. Așadar, numai efecte adverse/perverse!

– Well, nu americanul mediu a inventat device-ul cu pricina. El, pragmatic fiind, doar l-a preluat. Fiindcă orice emigrant dinspre Europa are prin buzunare ceva înțelepciune clasică pe care, la nevoie, o poate folosi să umilească intelectual orice negru. Astfel, emigratul grec vine cu un dispozitiv uriaș, Aristotel: *Natura nu face nimic fără scop sau fără intenție*. (Dacă plouă, sigur scopul este ca grădina mea să arate bine; mai greu de înțeles în cazul uraganelor, când natura exagerează și-mi zboară casa, și nici măcar grădina nu arată bine.) Emigrantul german apare cu un dispozitiv mai mititel, dar dibaci, marca Brecht: *Întâi mâncarea, apoi moralitatea*. (Mai exact, câtă mâncare îți trebuie, în definitiv, ca să te numești moral? Sunt oare grașii automat morali? Obezii – niște sfinți? Iată câteva întrebări dificile de care ne vom ocupa într-un capitol următor.) Deci iată de ce prefer cel mai mare filosof american, de fapt singurul, care a spus simplu, cu o claritate care poate veni numai dintr-o enormă modestie și sinceritate: *Sunt cel mai tare* (Cassius Clay).

– Începem cu o mică paranteză: ai nevoie exact de atâta mâncare cât să te sature. După ce ne săturăm devenim mai buni (n-ai observat?), mergem și facem pipi, ne spălăm pe dinți și ne culcăm. Nu știu cât de sfinți sunt obezii, dar au un avantaj major: ies greu din casă. Asta-i face net superiori tuturor derbedeilor de care ne frecăm în metrou, sau șefului pe care trebuie să-l pupăm în cur când țipă la noi. Altfel, Clay are dreptate, vezi mai jos.

– Revenind la dispozitiv: echipat deci cu o sculă perfect funcțională în toate situațiile, americanul și-a dat seama de timpuriu că este inutil să citești toate imbecilitățile scrise (unele scrise cu mare abilitate, recunosc) în ultimii 2 500 de ani. De acest fapt beneficiază direct sau indirect întreaga omenire, ceea ce-l împiedică să citeze autori obscuri, așa cum face orice european nepragmatic care se respectă cât de cât. Dar americanul n-o face neapărat din generozitate sau din motive ecologice (să salvăm pădurile!), să

ne înțelegem bine aici, ci doar din încăpățânarea – nejustificată de nimic – de a-și închipui că, dacă nu ești în primii zece, atunci ești nimeni. Asta indiferent dacă faci filosofie, artă sau hamburgeri.

– Regăsim aici acea sistemă de care mă plângeam anterior. Orice mijloc e bun dacă obții un citat rezonabil. Asta include și uitatul sub perna lui Aristotel, scotocitul în poșeta lui Brecht sau trasul cu ochiul în chiloții lui Muhamad Ali. Cazul tipic e al lui Brecht. Se înscrie într-o serie celebră care începe cu *Primum bibere...*, în realitate o colecție de mici *aide memoire*-uri pe care lipsa de discernământ ne-a făcut să o luăm drept filosofie. Brecht își notase de fapt să nu uite să mănânce nițel înainte să-i administreze o corecție fiului său. În aceeași tradiție o suită întreagă de astfel de bilețele și notițe au fost luate drept taxonomii fundamentale sau prescripții de viață, puse pe internet și/sau predate în universitățile americane drept filosofie europeană. O neînțelegere, vezi și cazul Concorde.

Una peste alta, iată că dl. Pleșu vine să ne ajute în discuție: *O formă răspândită de incultură este citatul standardizat. Nu citești Blaga, dar știi că „veșnicia s-a născut la sat“*. Ne ajută într-un sens și ne încurcă în alt sens. De exemplu, tocmai l-am citat pe Pleșu înainte să-i termin cartea. Asta mă face incult sau semidocht? Nu era mai bine să nu-i citesc deloc cartea?

Sigur, după ce Clay a stabilit adevărul acela superb și definitiv se impune întrebarea: De ce mai citim (și altceva decât Clay)? Iată răspunsul: Clay nu poate fi contrazis. Au încercat câțiva, nu intru în detalii, episoadele au fost popularizate suficient prin intermediul televiziunii, la timpul potrivit. Firea umană, veșnic nemulțumită și cârtitoare, n-a suportat perfecțiunea ontologiei lui Cassius și, invadioasă, l-a exilat la periferia bibliografiei. Ne-am dorit dintotdeauna, alături de un mic și o bere, o polemică. Vrem și noi, în chip legitim, să ne simțim, măcar temporar, oricât de puțin, mai deștepți, dacă nu puternici. Această slăbiciune ne face ca, după câteva clipe (cât zice arbitrul) de contemplare a lui CC, să ne furișăm spre Pleșu, sau, mai rău, spre Liiceanu. Care începe prin a admite că Ali îl poate încre-

meni în propriul proiect cu un simplu croșeu, după care continuă pe tot parcursul unei cărți nu foarte subțiri cu tot felul de bombăneli și nemulțumiri care, evident, nu-i pot satisface decât pe frustrații care nu intră în primii 10.

Așadar: sigur că era mai bine să nu citești. Luai trei beri și te uitai toată seara la televizor. Dar ăsta e blestemul nostru, ne mulțumim cu puțin și nu ne învățăm minte decât după...

* *Le style c'est l'homme*, cum a zis Buffalo Bill (tot americanii au pus punctul pe y!). Un oarecare, nefamiliarizat cu subtilitățile și delicatețea limbii franceze, ar putea înțelege *Stilul definește omul*. Cu totul diferit de banalitatea *Omul își definește stilul* sau de vulgaritatea *Haina face pe om*. Este o variațiune rafinată a jocului cu pălăriile, care nu putea veni decât de la francezi, desigur, o variantă unde schimbi rapid pălăriile A și B între ele, ca la alba-neagra, scopul fiind să buimăcești auditoriul cu mărimea pălăriilor și calitatea lor pariziană, astfel încât auditoriul scapă cu ușurință din vedere că sub pălării nu se află nimic altceva decât niște sunete familiare.

** Ce zici de o organizație neguvernamentală pentru *alte drepturi ale omului, neacoperite de organizații similare sau nedescoperite încă*?

O asemenea organizație nu poate să existe, din păcate. Or, de îndată ce un nou drept este descoperit, el dispare automat din lista de activități sau, dacă există, dar este neacoperit, se va ivi imediat o organizație concurentă care o va duce la faliment. De exemplu *Multe și nebănuite alte drepturi, neacoperite de organizații...* O organizație cu adevărat utilă, care ar atrage instantaneu o grămadă de simpatizanți ar fi *Organizația pentru multiplicarea și adâncirea drepturilor Noastre în detrimentul Lor*. Nu că n-ar exista deja, însă numele lor nu sunt destul de clare, iar oamenii sunt derutați în consecință.

Deci, de dorit ceva dinamic, vom scoate în fiecare zi un drept nou, vom face concursuri (dreptul săptămânii) etc. După care vom putea milita pentru retragerea unor drepturi (= scandal) care împiedică (împiedică? alt scandal) exercitarea altora, astfel încât vom putea maximiza confuzia. Banii îi facem din licențe și publicitate.

Alte exemple revelatoare:

Un marțian obez e ca un morcov cu mustață. Bineînțeles că morcovii și marțienii sunt total diferiți fizic. Am văzut asta în desene animate. Dar faptul că erau prieteni spune că aveau afinități, ceea ce-i face cumva asemănători. Se sugerează *political correctness*, o chestie în vogă.

[Comentariu din public: Exact, fiind oarecum asemănători, nu văd de ce unui marțian obez nu i-ar sta bine cu mustață sau de ce un morcov mustăcios n-ar putea fi corpolent. Deci comparația suferă de frivolitate.]

Un pachet de prezervative te face viril pe cât 5\$ te fac bogat. Asta ar putea sugera că, dacă n-ai decât 5\$, mai bine îți iei o bere decât prezervative. Sau poate fi considerată o pledoarie pentru cultură, în ideea că ai putea cheltui banii pe cărți; există țări în care sexul e gratis și berea ieftină, dar asta depășește oarecum cadrul discuției.

[Comentariu din public: După ce abia la bătrânețe am avut șansa să văd filme porno, pot să spun cu siguranță că virilitatea este un domeniu care nu-mi aparține. Cu alte cuvinte, 5\$ în plus sau în minus nu fac nicio diferență.]

100\$ nu te fac deștept, dar nici lipsa lor nu te face frumos. Mi-au ieșit numa de-astea cu bani, e o obsesie, mai încerc.

[Comentariu din public: Mă rog, pe mine 100\$ mă fac și mai frumos, și mai deștept. Dar presupun că asta este diferit la fiecare.]

Deși suntem tot mai mulți mîncăm, bem și ne regulăm tot mai puțin. Asta parcă mai merge. O interpretare ar putea fi „unirea face puterea”, adică am putea mânca mai mult dacă am mânca mai des împreună. Hmm.

[Comentariu din public: Poate că regulăm mai puțin, dar o facem calitativ mai bine, sau cel puțin așa ne place să credem. Similar cu celelalte activități.]